

Onderwijs voor het onderwijs

Ik heb nooit een verslag over mijn jongste dochter van de juf van de bovenbouw mogen ontvangen waarin niet ten minste één taalfout onmiddellijk in het oog sprong. Ook herinner ik mij een ouderavond waarop allerlei activiteiten breed werden uitgemeten, variërend van de preventie van pestgedrag tot de signalering van kindermishandeling; toen ik aarzelend vroeg hoe het stond met het leren lezen, kreeg ik op verwijtende toon te horen dat dit toch echt thuis moest worden geoefend. Tel daarbij op dat PABO-studenten tegenwoordig dolblij schijnen te zijn wanneer ze met de hakken over de sloot slagen voor een rekentoets op het niveau van groep 8, en de roep om in het onderwijs terug te keren naar de basisvaardigheden wordt op zijn minst begrijpelijk.

Martha Nussbaum houdt ons echter bij de les. Ze signaleert weliswaar niets minder dan een wereldwijde crisis in het onderwijs, maar heeft daarbij de teloorgang van de geesteswetenschappen en de kunsten in de curricula op het oog. Het is haar te doen om vorming tot democratisch en pluralistisch wereldburgerschap. Mensen die zelfredzaam zijn en verantwoordelijkheid nemen, maar tegelijk hun eigen kwetsbaarheid en hun wederzijdse mondiale afhankelijkheid onder ogen zien. Mensen die goedgeïnformeerd, kritisch en nieuwsgierig maar ook fantasierijk en creatief in de wereld staan. Mensen die medemensen met respect, betrokkenheid en mededogen tegemoet treden. Nussbaum biedt een grove maar rijke schets van het gewenste curriculum, vanaf de basisschool tot en met het universitair onderwijs, en verwacht veel van een op socratische leest geschoeide pedagogiek.

Nussbaum markeert zorgvuldig de grenzen van haar betoog. De vorming tot democratisch burgerschap vereist meer dan enkel goed onderwijs, en is met name ook afhankelijk van de positieve invloed van gezin en leeftijdgenoten. Onderwijs dient meer te zijn dan enkel vorming tot democratisch burgerschap, en bijvoorbeeld ook bij te dragen aan een werkend bestaan en een zinvol leven. De geesteswetenschappen dragen ook bij aan de economie, namelijk door het bevorderen van verantwoordelijkheidsbesef en creativiteit, maar dit aspect dient niet centraal te staan in het onderwijs. En ook de natuurwetenschappen zijn van belang voor goed onderwijs.

Een kanttekening bij haar betoog zou kunnen zijn dat Nussbaum zorgvuldig en misschien wel angstvallig binnen de grenzen van de politieke correctheid blijft; eigenzinnige of zelfs recalcitrante standpunten ontbreken in haar analyse. Kunstuitingen worden met het oog op hun pedagogisch gebruik aan een strenge morele

censuur onderworpen; Nussbaum ontwaart zelfs een verband tussen de Holocaust en de finale oplossing die Hans en Grietje in het gelijknamige sprookje kiezen door de heks in de oven te verbranden. Daar staat tegenover dat Nussbaum op kantiaanse wijze weet door te dringen tot de kern van de zaak: democratie berust op respect en betrokkenheid, en dat houdt in dat we andere mensen als mensen en niet als dingen bejegenen. Wat zou belangrijker kunnen zijn dat dit ideaal om aan 'de jeugd van tegenwoordig' over te dragen?

Martha Nussbaum: *Niet voor de winst: Waarom de democratie de geesteswetenschappen nodig heeft*. Vertaald door Rogier van Kappel en met een voorwoord van Ineke Sluiter. Ambo, Amsterdam 2011. Isbn 978 90 2632 404 8 (€ 19,95)

Ed de Jonge

Filosofie

jrg. 22 nr.2
mrt/apr 2012

Boekbesprekingen